

Ключевые слова: *эпидемиологический надзор, региональные особенности заболеваемости, региональные санитарно-эпидемиологические управления, инфекционные и паразитарные болезни.*

Resume. *The article examined the patterns of changes in the incidence of conscripts Armed Forces of Ukraine depending on regional characteristics stationing of troops. As a result of studying the structure of the incidence of some infectious and parasitic diseases conscripts in the areas of responsibility of regional sanitary-epidemiological departments of Defense of Ukraine for 2010 - 2014 rr. Found that the incidence of infectious and parasitic diseases have regional characteristics that must be considered when planning and organization preventive and anti-epidemic measures.*

Keywords: *surveillance, regional differences morbidity regional sanitary-epidemiological departments, infectious and parasitic diseases.*

УДК 614.2

**СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВІЙСЬКОВО-ЛІКАРСЬКОЇ
ЕКСПЕРТИЗИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ДЕРЖАВНОЇ
ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ
УКРАЇНИ**

М.І. Хижняк¹, В.М. Якимець¹, Л.А. Устінова¹, Л.В. Діденко², Л.І.Бідненко¹

¹*Українська військово-медична академія МО України*

²*Центральна військово-лікарська комісія ЗС України*

Резюме. *В статті встановлено, що на сучасному етапі розвитку суспільства відсутність нових медико-організаційних заходів щодо заходів профілактики первинної інвалідності військовослужбовців Державної Прикордонної Служби Міністерства Внутрішніх Справ України не дає можливості забезпечувати в повному обсязі ефективне комплектування та збереження придатності висококваліфікованих кадрових ресурсів до виконання службових обов'язків. Запропонована нова функціонально-структурна схема проведення військово-лікарської експертизи, медико-соціальної експертизи та профілактики первинної інвалідності військовослужбовців в основу якої покладено необхідність приведення можливостей комісії медико-соціальної експертизи до вимог щодо надання медико-соціальної експертизи військовослужбовцям.*

Ключові слова: *інвалідність, військово-лікарська експертиза, військовослужбовці, Державна Прикордонна Служба, Міністерство внутрішніх справ України.*

Вступ. Соціально-економічне неблагополуччя останніх років суттєво вплинуло на стан здоров'я не тільки населення країни, а і відповідно на стан здоров'я військовослужбовців Міністерства Внутрішніх Справ (МВС) України, інших силових структур.

Питанням фундаментального положення реформування вітчизняної системи медичного забезпечення ЗС України значна увага приділялась у

працях В.Я.Білого зі співав., 2004; М.П.Бойчака зі співав., 2004; Л.А. Голика зі співав., 2004; М.І.Бадюка зі співав., 2008; В.А. Чернявський зі співав., 2013 [1-10].

Однак, у вказаних роботах не розглядалися питання профілактики первинної інвалідності військовослужбовців Міністерства Внутрішніх Справ, яка обмежує їх придатність до виконання службових обов'язків та зростаючими труднощами профілактики та реабілітації вказаних станів. Таким чином, вивчення особливостей організації військово-лікарської експертизи військовослужбовців Державної Прикордонної Служби Міністерства Внутрішніх Справ України є актуальним, що визначило мету і завдання дослідження.

Матеріали та методи дослідження. Об'єктом дослідження були система військово-лікарської експертизи військовослужбовців Державної Прикордонної Служби МВС України. Предмети дослідження – первинна інвалідність військовослужбовців Державної Прикордонної Служби МВС України, заходи профілактики первинної інвалідності військовослужбовців. Методи дослідження: системного аналізу, структурно-логічний, аналітичний, історичний, статистичний.

Метою роботи було вивчення особливостей організації військово-лікарської експертизи військовослужбовців Державної Прикордонної Служби Міністерства Внутрішніх Справ України.

Результати дослідження та їх обговорення. Військово-лікарські комісії у своїй роботі при медичному огляді військовослужбовців усіх категорій при визначенні ступеню придатності до військової служби за станом здоров'я керуються вимогами наказу МО України від 4 січня 1994 року №2 зі змінами та доповненнями внесеними наказом МО України від 12 липня 1999 року № 207 “Положення про військово-лікарську експертизу та медичний огляд у ЗС України” введеними в дію наказом Адміністрації Державної прикордонної служби України від 04.09.2003 року №67.

Особи офіцерського складу, прапорщики, мічмани і жінки-військовослужбовці перед звільненням у запас або у відставку направляються для встановлення ступеню придатності до військової служби за станом здоров'я на медичний огляд у військово-лікарські комісії.

Особи офіцерського складу, прапорщики (мічмани), які подаються до звільнення за обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили, на обстеження до військово-лікарських комісій не направляються.

Особи офіцерського складу, прапорщики (мічмани), на їх бажання можуть не направлятися на обстеження у військово-лікарські комісії у разі: досягнення граничного віку перебування на військовій службі, якщо вони мають право на максимальну пенсію; досягнення граничного віку

перебування в запасі, якщо вони мають право на пенсію за вислугу років; у разі звільнення у зв'язку із закінченням строку контракту; у разі звільнення за власним бажанням; у разі звільнення після закінчення строку служби; у разі звільнення за сімейними обставинами або з інших поважних причин.

Медичний огляд військовослужбовців при звільненні із військової служби проводиться у військово-медичному закладі (за територіальним принципом) за направленням командира частини (військового закладу, установи, тощо). В направленні слід відмітити мету медичного огляду військовослужбовця – “Для проведення медичного огляду ВЛК з визначенням ступеню придатності до військової служби у зв'язку: - зі звільненням за віком; - скороченням штатів; - через сімейні обставини; - за службовою невідповідністю; - за власним бажанням; - погіршенням стану здоров'я”.

Разом з направленням командира частини військовослужбовець повинен мати: - посвідчення особи; - медичну книжку; - службову характеристику з висновками командира про подальше використання на військовій службі; - медичну характеристику з висновками лікаря про доцільність подальшого проходження військової служби за станом здоров'я.

Характеристики з підписами командира та лікаря частини повинні бути завірені відтиском гербової печатки.

Порядок проходження обстеження та медичний огляд ВЛК військовослужбовцем встановлюється начальником (командиром) військово-медичного закладу.

Обстеження та винесення постанови ВЛК військовослужбовцю про ступінь придатності до військової служби за станом здоров'я та причинний зв'язок захворювання (травми) проводиться як правило на протязі 12-14 діб.

Постанови ВЛК при визначенні ступеню придатності до військової служби за станом здоров'я військовослужбовцям виносяться в редакції:

1. «Непридатний до військової служби зі зняттям з військового обліку» - постанова оформляється свідоцтвом про хворобу та підлягає затвердженню штатною ВЛК;

2. «Непридатний до військової служби у мирний час, обмежено здатний у воєнний час» - постанова оформляється свідоцтвом про хворобу та підлягає затвердженню штатною ВЛК;

3. «Обмежено придатний до військової служби» - постанова оформляється довідкою та підлягає затвердженню штатною ВЛК;

4. «Придатний до військової служби» - постанова оформляється довідкою і затвердженню штатною ВЛК не підлягає.

Оформлені постанови ВЛК на військовослужбовців у вигляді свідоцтва про хворобу про непридатність або обмежену придатність до військової служби за станом здоров'я, затверджені штатною ВЛК, направляються на

адресу командира частини, де проходить службу військовослужбовець, для реалізації рішення ВЛК.

Рішення ВЛК про непридатність або обмежену придатність до військової служби за станом здоров'я дійсне на протязі року з дня винесення постанови.

У разі не змоги винести рішення про ступінь придатності до військової служби за станом здоров'я військовослужбовцю у термін 12-14 діб, командир (начальник) військово-медичного закладу письмово повідомляє командиру (начальнику), який направив військовослужбовця на медичний огляд, про причини затримки, тощо.

У випадках незгоди військовослужбовця (колишнього військовослужбовця) з винесеним рішенням ВЛК про ступінь придатності до військової служби (причинний зв'язок захворювання, травми), військовослужбовець письмовим рапортом доповідає про причини незгоди командиру (начальнику) військово-медичного закладу, який приймає відповідні заходи в установленому порядку.

Слід пам'ятати, що постанова ВЛК про ступінь придатності до військової служби за станом здоров'я та причинний зв'язок захворювання (травми) після звільнення військовослужбовця із ДПС України та постановки на військовий облік у військовому комісаріаті буде мати велике соціальне значення, особливо при встановленні відсотку втрати працездатності (групи інвалідності і її причини) у МСЕК.

Постанова ВЛК про причинний зв'язок захворювання приймає особливе значення, коли: - травма (поранення, контузія, каліцтво), пов'язана з виконанням обов'язків військової служби; - захворювання (поранення, контузія, каліцтво), пов'язане з виконанням обов'язків військової служби при виконанні інтернаціонального обов'язку; - захворювання, пов'язане з виконанням обов'язків військової служби по ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС; по ліквідації аварії на ядерному об'єкті; при випробуванні ядерної зброї; - захворювання, пов'язане з наслідками Чорнобильської катастрофи в період проходження військової служби; - захворювання, пов'язане із захистом Батьківщини.

Вказані вище постанови ВЛК про причинний зв'язок захворювань (наслідків травми) при медичному огляді ВЛК військовослужбовців при звільненні із військової служби потребують додаткового представлення документів: - довідки встановленого зразка про обставини отримання травми; - ксерокопії посвідчення учасника бойових дій, ліквідатора наслідків аварії на ЧАЕС; - витяги із особової справи офіцера (пункти 13; 14).

Оформлення медичних документів для проходження огляду у МСЕК МОЗ України з метою встановлення відсотку втрати працездатності для отримання страхових сум (групи інвалідності) проводиться згідно постанови

Кабінету Міністрів України від 04.04.94 № 221 “Порядок організації та проведення медико-соціальної експертизи втрати працездатності”, та “Інструкції про встановлення груп інвалідності”, затвердженою наказом Міністра охорони здоров'я України від 07.04.04р. №183 безпосередньо після звільнення військовослужбовця із Збройних Сил та постановки на військовий облік у військовому комісаріаті за місцем проживання у військово-медичному закладі, якщо звільнений військовослужбовець має право на медичне забезпечення у цих закладах, або у цивільному лікувально-профілактичному закладі за направленням військового комісаріату.

Відсоткова втрата працездатності військовослужбовця визначається медико-соціальною експертною комісією на момент страхової події, тобто огляду ВЛК або звільнення зі Збройних Сил за станом здоров'я.

Всі військовослужбовці, звільнені у запас або у відставку за станом здоров'я мають право на отримання страхової суми за втрату працездатності, що визначається МСЕК у відсотках (на даний момент 1 % становить 80 грн).

При оформленні документів на МСЕК для встановлення відсоткової втрати працездатності (групи інвалідності) колишній військовослужбовець подає до лікувально-профілактичного закладу: - направлення рай(міськ)військкомату на МСЕК для визначення відсоткової втрати працездатності (встановлення групи інвалідності) з відтиском гербової печатки; - довідку рай(міськ)військкомату про проходження військової служби з визначенням строків участі у бойових діях, ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС і т. п.; - копію наказу командира військової частини про виключення із списків особового складу частини у зв'язку із звільненням із Збройних Сил; - оригінал або копію (ксерокопію) свідоцтва про хворобу (довідки), завірену військовим комісаром; - медичну книжку військовослужбовця; - військовий квиток, пенсійне посвідчення, паспорт громадянина України.

Після звільнення з військової служби, при наявності ознак інвалідності, колишні військовослужбовці направляються на огляд МСЕК для визначення втрати працездатності.

Оформлені лікувальним закладом документи подаються на МСЕК за місцем проживання для медичного огляду колишнього військовослужбовця з метою визначення відсоткової втрати працездатності (групи інвалідності) і отримання довідки МСЕК.

Медичне забезпечення колишніх військовослужбовців здійснюється відповідно до Законів України “Про статус ветеранів військової служби та їх соціальний захист”, “Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту”, “Про Збройні Сили України”, “Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи”.

На медичному забезпеченні у лікувально-оздоровчих закладах Державної прикордонної служби України знаходиться близько 10 тис. пенсіонерів ДПС України.

На протязі існування Державної прикордонної служби України питання про державні гарантії прав, соціальний захист військовослужбовців Державної прикордонної служби України і громадян, звільнених з військової служби, та членів їх сімей, неодноразово розглядалося на рівні Державної прикордонної служби України, Кабінету Міністрів України та на Верховній Раді України. Кожного разу після прийняття того чи іншого законодавчого акту, військово-медичні заклади стикалися з проблемою реального фінансування тих чи інших пільг – безоплатне лікування, пільгове санаторно-курортне лікування, стоматологічна допомога і зубопротезування та забезпечення протезами, в основному кінцівок.

На даний час надається право безоплатного користування закладами охорони здоров'я Державної прикордонної служби України :

І категорія осіб – це «ветерани військової служби».

Згідно Законів України “Про статус ветеранів військової служби та їх соціальний захист” від 24 березня 1998 р. № 203/98 ВР та Про внесення змін до Закону України “Про статус ветеранів військової служби та їх соціальний захист” від 5 квітня 2001р. № 2373-III ветеранами військової служби визначаються громадяни України:

1) які бездоганно прослужили на військовій службі 25 і більше років у календарному або 30 та більше років у пільговому обчисленні (з яких не менше 20 років становить вислуга у календарному обчисленні) і звільнені в запас або у відставку відповідно до законодавства України або колишнього Союзу РСР чи держав СНД.

2) інваліди I та II групи, інвалідність яких настала внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, пов'язаних з виконанням обов'язків військової служби;

3) інваліди I та II групи, інвалідність яких настала внаслідок захворювання одержаного в період проходження військової служби і які мають вислугу військової служби 20 років і більше;

4) військові пенсіонери, нагороджені медаллю “Ветеран Збройних Сил СРСР” за законодавством колишнього Союзу РСР та медаллю «Ветеран Державної прикордонної служби України».

Аналіз звітів про роботу військово-лікарських комісій при медичному огляді військовослужбовців за вказаний період показав: - 65,5% визнаних непридатними до військової служби за станом здоров'я складають особи офіцерського складу і прирівняні до них; 7,1% звільнено із ДПС України за станом здоров'я молодих офіцерів у віці до 30 років; - 0,3% визнано

непридатними до військової служби, де причинний зв'язок захворювань пов'язаний з ліквідацією наслідків аварії на ЧАЕС; 5,1 % військовослужбовців визнано непридатними, де причинний зв'язок захворювань (травм) пов'язаний з виконанням обов'язків військової служби, інтернаціонального обов'язку; 4,0% складають військовослужбовці, визнані непридатними до військової служби зі зняттям з військового обліку; 8,0% військовослужбовців строкової служби визнані непридатними, де причинний зв'язок захворювання не пов'язаний зі службою в армії.

Висновки

1. Встановлено, що медичне забезпечення військовослужбовців МВС України щодо профілактики первинної інвалідності вимагає змін та розробки нової оптимальної структурно-функціональної схеми його діяльності.

2. Доведено, що з метою вирішення практичних завдань щодо оптимізації заходів профілактики первинної інвалідності військовослужбовців МВС України необхідно вивчити в подальшому стан придатності до військової служби військовослужбовців Державної прикордонної служби України на етапі звільнення, причини звільнення.

Література

1. Білий В.Я. Стратегія розвитку військової медицини в Україні // Військова медицина України. – 2001. – №1. – С. 9-18.1. Бібік Т.А. Загальна захворюваність та захворюваність з тимчасовою втратою працездатності військовослужбовців Київського гарнізону: Зб. наук. пр. – К.: ГВКГ МО України, 2004. – Вып. 9. – С. 39-41.

2. Бойчак М.П., Голик Л.А., Радиш Я.Ф. Формування єдиного медичного простору як важливої складової реформування охорони здоров'я України // Охорона здоров'я України. – 2001. – №3. – С. 39-44.

3. Бойчак М.П., Голик Л.А., Радиш Я.Ф. До питання про реформування системи надання амбулаторно-поліклінічної допомоги військовослужбовцям Київського гарнізону // Командор. – 2002. – №1. – С. 34-37.

4. Бадюк М.І. Методологічні основи дослідження формування єдиного медичного простору на особливий період // Проблеми військової охорони здоров'я. - Збірник наукових праць УВМА. (За ред. проф. В.Я. Білого). - Вип. 18.- К:УВМА. - 2007. - С.3 – 10.

5. Бадюк М.І., Рудинський О.В. Особливості організації лікувально-евакуаційного забезпечення об'єднаних сил швидкого реагування Збройних Сил України // Військова медицина України – 2004. Т.4. – №1-2.- С.15-19.

6. Голик О.М. Стан здоров'я військовослужбовців Збройних Сил України кадрового складу за даними медичних обстежень // Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. – 2002. – №2. – С. 20-22.

7. Голик Л. А. Управління якістю медичної допомоги – складова державного управління охороною здоров'я / Л. А. Голик, Я. Ф. Радиш, Д. Я. Гак // Вісник УАДУ. – 2002. – № 1. – С. 152–160.

8. Варус В. І. Фізіолого-гігієнічне обґрунтування превентивної реабілітації як напрямку в медичному забезпеченні професійної надійності здоров'я льотного складу / В. І. Варус // Вісник проблем медичної реабілітації і фізіотерапії. – К., 1996. – Вип. 1. – № 1. – С. 179–186.

9. Чернявський В.А. Вивчення сучасної системи медико-соціальної допомоги військовозобов'язаним мобілізаційного резерву Збройних Сил України // В.А. Чернявський, Л.В. Діденко / Проблеми військової охорони здоров'я. – 2013 – №37. – С. 151-162.

10. Чернявський В.А. Наукове обґрунтування сучасної системи медико-соціальної допомоги військовозобов'язаним мобілізаційного резерву Збройних Сил України // В.А. Чернявський, Л.В. Діденко / Проблеми військової охорони здоров'я. – 2013 – №35. – С. 67-78. – Таємно.

Резюме. *В статті встановлено, що на сучасному етапі розвитку общества отсутствие новых медико-организационных мероприятий по мерам профилактики первичной инвалидности военнослужащих Государственной пограничной службы Министерства внутренних дел Украины не позволяет обеспечивать в полном объеме эффективное комплектование и сохранение пригодности высококвалифицированных кадровых ресурсов для выполнения служебных обязанностей. Предложена новая функционально-структурная схема проведения военно-врачебной экспертизы, медико-социальной экспертизы и профилактики первичной инвалидности военнослужащих в основу которой положен необходимость приведения возможностей комиссий медико-социальной экспертизы с требованиями о предоставлении медико-социальной экспертизы военнослужащим.*

Ключевые слова: *инвалидность, военно-врачебная экспертиза, военнослужащие, Государственная Пограничная Служба, Министерство внутренних дел Украины.*

Resume. *The paper found that in modern society the lack of new medical and organizational measures for prevention of primary disability servicemen of the State Border Service of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine does not allow to provide fully effective acquisition and preservation of life highly skilled human resources to fulfill their duties. A new functional-block diagram of a military medical examination, medical and social assessment and prevention of primary disability military which is based on the need to bring the capabilities fees of medical and social examination of the requirements for the provision of medical and social examination servicemen.*

Keywords: *disability, military medical examination, servicemen of the State Border Service, Ministry of Internal Affairs of Ukraine.*